

Capitolul I. REGIMUL GENERAL AL OBLIGAȚIILOR

Indiferent de sursa lor concretă, odată născute, obligațiile se supun unui regim^[1] juridic comun. Acesta este format din regulile care guvernează (I) dinamica obligațiilor, concretizată prin transformarea și strămutarea lor, (II) stingerea fără plată și (III) executarea obligațiilor, precum și (IV) drepturile creditorului asupra patrimoniului debitorului.

Secțiunea I. Dinamica obligațiilor

1. Transformarea obligațiilor

Transformarea obligațiilor implică ideea de ruptură, de discontinuitate obligațională. Astfel, o obligație poate fi supusă unui mecanism convențional din care să rezulte o obligație modificată, raportat la cea inițială, numită și primitivă. Mecanisme contractuale prin care se asigură clasic transformarea obligațiilor sunt (1) novația și (2) delegația.

1.1. Novația

Novația^[2] este un contract prin care părțile sale se angajează să pună capăt unei obligații preexistente concomitent cu generarea uneia noi. Transformarea vechiului raport de obligație în unul nou, voit și diferit de primul, este esența și rațiunea novației^[3].

În toate cazurile, novația este un mecanism juridic de *natură* convențională, acordul de voință juridică fiind esențial pentru nașterea și caracterizarea novației. Din punctul de vedere al naturii sale convenționale, novația trebuie să îndeplinească toate condițiile cerute pentru nașterea validă a unei convenții, după cum va produce și efectele caracteristice ale acestei convenții. Novația nu poate fi un act juridic unila-

[1] Bibliografie generală: PH. MALAURIE, L. AYNÈS, PH. STOFFEL-MUNCK, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2010 (citată PH. MALAURIE); L. POP, I.F. POPA, S.I. VIDU, *Curs de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2015; L. POP, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Vol. I. Regimul juridic general sau Ființa obligațiilor civile*, Ed. C.H. Beck, București, 2006; C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Hamangiu, București, 2008; B. FAGES, *Droits des obligations*, Ed. LGDJ, Paris, 2009; M. FABRE-MAGNAN, *Droit des obligations. 1. Contrat et engagement unilatéral*, Ed. PUF, Paris, 2008; J. PINEAU, D. BURMAN, S. GAUDET, *Théorie des obligations*, Ed. Thémis, Montréal-2001; F. TERRÉ, PH. SIMLER, Y. LEQUETTE, *Droit civil. Les obligations*, Ed. Dalloz, Paris, 1999 (citată F. TERRÉ).

[2] Sediul materiei: art. 1609-1614 C.civ. [art. 1128-1137 C.civ.1864].

[3] L. POP, I.F. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 509; L. POP, *Ființa obligațiilor...*, *op. cit.*, p. 296; C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 372; B. FAGES, *op. cit.*, p. 557; M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, p. 597.

teral, pentru că acesta ar valora modificarea pe cale unilaterală și discreționară chiar a raportului obligațional, cu efectul pierderii obligativității acestuia. Astfel, dacă debitorul ar putea unilateral și discreționar să noveze obligația primitivă (inițială), el ar fi animat evident de intenția de a-i pune capăt fără să plătească. Invers, dacă creditorului i s-ar permite o modificare unilaterală a obligației, acesta poate fi tentat să o facă mai oneroasă decât era inițial. Ambele ipoteze ar submina fundamental stabilitatea circuitului civil, prin aceea că obligativitatea raportului primitiv ar fi pusă în paranteză.

Sursa intelectuală^[1] a novației, așa cum îi trădează și numele (*novatus*), se regăsește în dreptul roman. În cel clasic, novația era un contract solemn (*litteris* sau *stipulatio*), prin care se putea modifica fie sursa obligației inițiale (*inter eastem personae*), fie unul dintre subiecții unei legături obligaționale (*inter novas personae*). Odată cu dreptul bizantin apare elementul esențial de astăzi al novației – intenția de a nova, iar contractul novator devine unul consensual.

Tipologie. Novația poate să îmbrace concret diferite forme, care în esență formează două mari clase: novația obiectivă și cea subiectivă. Poate fi considerată *novație obiectivă* convenția care modifică orice element al raportului obligațional primitiv, mai puțin subiecții acestuia. Astfel, se poate considera că obiectiv a fost novat un raport de creanță dacă subiecții săi se înțeleg să îi schimbe cauza, obiectul ori condițiile de plată. În acest sens, dacă subiecții introduc un nou termen suspensiv într-un raport obligațional preexistent, noua obligație poate fi considerată a fi fost novată obiectiv.

Novația subiectivă a raportului de obligație semnifică înlocuirea subiecților acestuia. Dacă subiecții inițiali se înțeleg să își substituie alte persoane în rolul lor de debitor ori de creditor, vom asista la o novație subiectivă. Astfel, creditorul poate să consimtă la înlocuirea sa cu o altă persoană, care va deveni titular al creanței astfel novată. La o asemenea înțelegere trebuie să fie parte și debitorul primitiv, altfel deosebirea față de cesiunea de creanță devine iluzorie, iar operațiunea juridică nu ar valora transformarea, ci strămutarea vechii creanțe către patrimoniul noului creditor. În schimb, un terț poate să îl înlocuiască pe vechiul debitor, fără știința acestuia, ci doar pe baza acordului cu creditorul inițial. În acest caz s-a vorbit de novație *ex promissio*, deoarece ea izvorăște din voința terțului (noul debitor) de a plăti în nume propriu o obligație preexistentă^[2]. Debitorul primitiv nu se poate opune eficient unei asemenea operațiuni de inovare juridică, deoarece – pe de o parte, oricine poate face plata, iar – pe de altă parte, el nu ar avea interes să o facă, în sensul că pentru debitorul primitiv novația va avea efect liberatoriu. În cazul în care el se încapătănează să plătească

[1] Paragraful are menirea doar de a indica originea instituției, fără pretenții istorice, în întreaga lucrare fiind folosite, în lipsă de orice altă trimitere, lucrările: M.D. BOB, *Obligația contractuală în dreptul roman cu trimiteri comparative la Codul civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2015; V. HANGA, M.D. BOB, *Curs de drept privat roman*, Ed. Universul Juridic, București, 2009; J.F. BRÉGI, *Droit romain. Les obligations*, Ed. Ellipses, Paris, 2006; D. DEROUSSIN, *Histoire du droit des obligations*, Ed. Economica, Paris, 2007; J.L. GAZZANIGA, *Introduction historique au droit des obligations*, Ed. PUF, Paris, 1992; J.P. LÉVY, A. CASTALDO, *Histoire du droit civil*, Ed. Dalloz, Paris, 2002.

[2] Art. 1609 alin. (2) C.civ. *in fine* [art. 1131 C.civ.1864].

după încheierea novării, debitorul primitiv va face o plată nedatorată, deși elementul erorii *solvens*-ului lipsește. Ca să producă efectele sale caracteristice, novația *ex promissio* trebuie să fie făcută pentru întreaga datorie inițială, altfel vom asista la inovare atât subiectivă, cât și obiectivă, combinându-se cele două tipuri de novație.

Condițiile novației. Fiind un contract, pentru ca ea să se nască validă, dar și aptă să producă efecte juridice, novația va trebui să îndeplinească două rânduri de condiții. Primele se leagă de natura s-a contractuală, iar, din acest punct de vedere, sunt de respectat condițiile de fond impuse oricărei convenții^[1]. În plus, novația trebuie să satisfacă și anumitele condiții specifice, care îi asigură efectul caracteristic, spre exemplu inovarea raportului obligațional preexistent. Înainte de a ne referi doar la acestea din urmă, trebuie subliniat că o precondiție a novației este tocmai pre existența unei obligații civile valide. Ar fi lipsit de noimă dacă am încerca să vorbim despre novație în lipsa unui raport de obligație preexistent intenției subiecților săi de a-l transforma. Novația este rezervată doar obligațiilor civile, prin urmare, pre existența unei obligații naturale^[2] nu poate justifica atât o novație, cât intenția de a transforma un raport de fapt într-unul juridic, iar o asemenea operațiune nu ar fi decât întemeierea, crearea unei obligații, iar nu o inovare propriu-zisă. Din acest motiv, se poate nota că trebuie îndeplinite două condiții specifice pentru a se putea vorbi despre novație, adică despre un acord novator: (1) intenția de a nova și (2) elementul nou.

(1) Intenția de a nova (*animus novandi*) este cauza juridică a novației, înțelegând ca intenție de a pune capăt vechii obligații prin transformarea ei într-una nouă, diferită (măcar parțial) de cea veche. Părțile acordului novator trebuie să fie însuflețite de intenția de modifica juridic ceva într-un raport de obligație. În schimb, dacă modificarea obligației survine ca urmare a schimbării ambientului juridic (fapte delictuale ale uneia dintre părți; intervenția legiuitorului etc.) nu vom avea de-a face cu o novație, ci cu o transformare neintenționată a raportului de obligație, survenită ca urmare a unor elemente străine de voința juridică a subiecților obligației. Intenția de a nova nu se prezumă, ci trebuie să fie expresă, trebuind să fie dovedită^[3] după dreptul comun, de cel care o invocă (art. 1610 C.civ.). Elementul subiectiv al novației, care e intenția de inovare juridică, trebuie să fie evident, adică expres și neîndoielnic, în caz de dubiu, novația nu există. Caracterul expres al lui *animus novandi* nu implică automat ca el să fie consacrat în termeni speciali, după cum nu indică vreo formă specială de respectat (act autentic, act scris etc.). Ideea este ca din exteriorizarea consimțământului de a nova să poată fi dedusă intenția certă a părților de a modifica vechiul raport obligațional, cu efectul stingerii acestuia prin înlocuirea cu unul nou. În fapt, intenția de a nova este dedusă practic din aceea că părțile novației modifică efectiv structura raportului obligațional inițial.

(2) Elementul nou ori inovator, care face diferența față de obligația inițială și justifică obiectiv să vorbim despre novație, poate purta asupra oricărui aspect structural sau accidental al obligației. Dacă se vorbește despre structură, subiecții raportului

[1] Art. 1179 C.civ. [art. 948 C.civ.1864].

[2] Art. 2264 alin. (3) C.civ. interzice novarea datoriilor de joc.

[3] Este o derogare de la regula după care cauza se prezumă în orice contract, v. art. 1239 C.civ.

pot modifica obiectul, cauza sau chiar părțile obligației primitive. Astfel, de pildă, se poate modifica cuantumul datoriei, se poate schimba cauza oneroasă în una gratuită, se poate modifica obiectul prestației concrete sau chiar persoana debitorului ori a creditorului. Dacă ne referim la elemente accidentale, trebuie avute în vedere modalitățile obligației. Astfel, părțile acordului novator pot modifica scadența, pot introduce o condiție nouă, care să afecteze existența obligației etc.

Efectele novației sunt impuse de voința părților acordului novator și marchează transformarea raportului obligațional primitiv. Extincția obligației inițiale și apariția simultană a uneia noi sunt termenii contradictorii ai binomului ce constituie efectul juridic specific al novației. Esențialmente, efectul definitoriu al novației este discontinuitatea juridică; în sensul că obligația inovată (noua obligație) se deosebește tehnic de cea veche, care moare odată cu nașterea noii obligații. Stingerea afectează inclusiv toate accesoriile și garanțiile vechii obligații, ca o consecință firească a faptului că ea dispăre. În consecință, novația nu produce efecte translative nici asupra garanțiilor reale, întrucât ipotecile și gajul se sting ca efect al novării raportului garantat. Și în ipoteza novației subiective, garanțiile reale se sting, deci, nu se strămută asupra bunurilor noului debitor (art. 1611 C.civ.).

În cazul codebitorilor solidari, novația obligației unuia dintre aceștia are efect liberatoriu și pentru ceilalți debitori solidari, după cum același efect de liberare îl are novația datoriei debitorului principal față de fideiusori [art. 1613 alin. (1) C.civ.]. În schimb, față de cocreditorii solidari, novația consimțită de un singur creditor nu produce efecte și față de creanțele celorlalți creditori^[1]. *A pari*, novația unui raport obligațional indivizibil sau a unei obligații *in solidum* ar duce inevitabil la stingerea indivizibilității. Prin excepție de la caracterul distructiv al novației, „atunci când creditorul a cerut acordul codebitorilor sau, după caz, al fideiusorilor ca aceștia să fie ținuți de noua obligație, creanța inițială subzistă în cazul în care debitorii sau fideiusorii nu își exprimă acordul” [*idem* (2)]. În fine, Codul civil a introdus^[2] un element inedit, care consistă în posibilitatea noului debitor de a invoca nulitatea absolută a actului novat; dar despre acest aspect mai jos. Evident, aceste reguli sunt suplative, părțile novației putând deroga de la ele, dar orice excepție de la efectul discontinuu al novației va pune practic sub semnul întrebării însăși natura juridică a novației.

Novația – înțeleasă ca mijloc de transformare a obligațiilor civile – nu trebuie să ducă în eroare: transformarea semnifică aici discontinuitate obligațională, iar nu continuitate. Transformarea prin novație e un mijloc de stingere a obligației fără satisfacția prestației inițial promise, care șterge orice urmă juridică a vechii obligații și a garanțiilor care o acompaniau. Deci, nu orice modificare a unei obligații este automat și o novație.

Utilitatea practică a novației e restrânsă datorită efectului său distructiv. Astfel, odată generat un raport de creanță, care în plus poate fi însoțit și de garanții personale sau reale, este dificil să ne imaginăm că autorii lui vor renunța la el, cu efectul de a stinge și garanțiile aferente, fără a lua în calcul costurile refacerii unei noi legături juridice. Și din cauza costurilor, este util practic de cercetat dacă autorii novației sunt

[1] Art. 1614 C.civ.

[2] Art. 1612 C.civ.

într-adevăr animați de intenția de a nova sau doresc doar modificarea unui vechi raport de obligație, cu păstrarea unor elemente inițiale, caz în care nu se va mai putea vorbi despre novație. Din acest unghi de vedere, este de analizat și situația unui acord novator noul, care – însuflețit fiind de *animus novandi* –, ar putea fi interpretat ca fiind extinctiv de veche obligație, deși inapt să creeze una nouă. O interpretare pragmatică ar permite ca un asemenea acord novator noul să nu producă niciun efect extinctiv, cu consecința supraviețuirii vechii obligații.

Drept tranzitoriu. Fiind o convenție, novația este supusă dispozițiilor legii în vigoare la data când a fost încheiată, pentru tot ceea ce privește încheierea, interpretarea, efectele, executarea și încetarea sa. Eventualele modificări ale contractului se fac cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de legea în vigoare la data modificării contractului preexistent (art. 102 din Legea nr. 71/2011).

Noul Cod civil. Terminologic, s-a renunțat firesc la *novațiunea* din Codul civil de la 1864 și s-a trecut la *novație*, iar pentru obligația primitivă, Codul folosește sintagma de *obligație inițială*, după cum pentru noua obligație s-a preferat *creanța novată*. Dacă Codul civil de la 1864 nu conținea o definiție a novației, mulțumindu-se să ne arate cum se poate încheia aceasta (art. 1128), actuala lege are ambiția de a ne furniza și o definiție. Astfel, art. 1609 alin. (1) C.civ. ne învață că novația „are loc atunci când debitorul contractează față de creditor o obligație nouă, care înlocuiește și stinge obligația inițială”. Lăsând la o parte stângăcia exprimării^[1], ar fi de observat alte aspecte. Astfel, definiția sugerează caracterul contractual al novației, după cum include și efectul său de extincție a vechii obligații. În plus, e de observat și cuvântul *înlocuiește* din definiția legală, cu efectul că obligația novată ar disloca și substitui obligația primitivă. Ceea ce nu e foarte exact, fiindcă novația aneantizează vechea obligație, creând discontinuitatea față de noua obligație, în timp ce cuvântul *înlocuiește* ar sugera continuitatea vechii obligații prin cea novată. De esența novației e discontinuitatea obligațională, iar nu faptul că în *locul* unei creanțe vechi apare una nouă, ceea ce ar putea genera interferențe nedorite cu mijloacele de perpetuare ori transmitere a creanței. Sub acest aspect, nici Codul civil de la 1864 nu era scutit de critică, deoarece folosea^[2] cuvântul *substituit* (pentru noul creditor), care sugera ideea de continuitate a vechii creanțe, aspect incompatibil cu efectele distructive ale novației. Critica ar putea fi păstrată și pentru noua lege, care a înlocuit *substituit* cu *schimbat* [art. 1611 alin. (2) C.civ.].

Substanțial, se remarcă art. 1612 C.civ., care – trecând în revistă mijloacele de apărare puse la dispoziția noului debitor^[3] –, dispune că acesta din urmă „poate invoca nulitatea actului din care s-a născut obligația inițială”. Aceasta ar fi o excepție de la regula că noul debitor nu se poate folosi de mijloacele pe care le avea la îndemână vechiul debitor în contra creditorului. Substanțial, legea introduce o excepție de la efectul extinctiv al novației, deoarece se păstrează legăturile generate de actul primitiv și pentru noul debitor (terț față de acesta), care poate invoca nulitatea^[4] ca mijloc

[1] „Debitorul *contractează față* (s.n.) de creditor”, eventual *contractează cu ori se obligă față de*.

[2] Art. 1128 C.civ.1864.

[3] Aceasta rămâne nou nu numai în cazul novației subiective, ci și în celelalte cazuri, deoarece noua obligație e altceva decât vechea obligație.

[4] La o primă vedere, ar fi vorba doar de nulitatea absolută.

de apărare în contra plății cerute de creditor. Textul legal mai ridică și alte nedumeriri, pe lângă punerea în paranteză a discontinuității novației. Astfel, de pildă, ne putem întreba dacă angajamentul noului debitor este într-adevăr valid, iar nu lipsit de cauză, din moment ce el refuză plata invocând un pretext: nulitatea unui act care oricum nu îi profită (nici nul, nici valid).

1.2. Delegația

O aplicație specială a mecanismului novației – la care s-a renunțat *de lege lata*^[1] – este delegația^[2]. Aceasta poate fi înțeleasă ca un contract prin care debitorul inițial (*delegantul*) aduce creditorului său primitiv (*delegatarului*) angajamentul de plată al unui terț față de raportul inițial de obligație (terț numit *delegat*). De observat că, spre deosebire de novație, delegația^[3] implică acordul a trei persoane: delegatarul și delegantul (subiecții raportului primitiv de creanță) și un terț (față de acest raport). Astfel se poate face diferența între delegație și novația *ex promissio*, la care acordul debitorului inițial nu este cerut. Oricum, fără consimțământul celor trei nu vom fi în prezența delegației, ci poate în fața unui alt mecanism: novație sau convenție de *porte fort* ori un mandat pentru plată. Din acest acord trilateral trebuie să deducem și intenția părților.

Astfel, dacă cei trei se înțeleg ca din joc să fie scos delegantul, pentru ca plata să fie făcută de terțul delegat, intenția de a nova raportul primitiv – care îl avea ca debitor pe delegant, va face din această operațiune o novație subiectivă, care poartă denumirea de *delegație perfectă*. Efectul esențial acestui tip de delegație e liberarea debitorului inițial (*delegant*) – prin declarația expresă a creditorului primitiv – cu stingerea tuturor accesoriilor obligației sale, întocmai ca la novația propriu-zisă. Deci, delegația perfectă are un efect de discontinuitate, vechea obligație stingându-se, deoarece creditorul primitiv (*delegatarul*) a ales să îl execute doar pe *delegat*. În schimb, dacă părțile se înțeleg^[4] ca delegatul să plătească alături de debitorul inițial (*delegant*), vom avea de-a face cu o *delegație imperfectă*. În caz de dubiu între cele două, adică dacă nu poate fi probată voința expresă a delegatarului de a-l descărca total pe delegant, delegația se consideră imperfectă. Aceasta deoarece renunțarea la un drept (al delegatarului) nu se poate prezuma, oricum în vechea lege exista și un text în acest sens^[5], iar astăzi se poate invoca art. 13 C.civ.

Efectele delegației trebuie deosebite după speciile sale. Astfel, în cazul delegației perfecte, consecințele sale juridice sunt cele de la novația subiectivă; acum vechiul debitor e liberat, iar creditorul inițial poate pretinde plata doar delegatului, căci creanța primitivă s-a stins. Dacă delegația ar fi doar imperfectă, efectul esențial este că credi-

[1] În Cod civil de la 1864, delegația se regăsea la art. 1132 și art. 1133.

[2] < *delegatio* < *delego* < *lego*, a trimite în misiune; pentru că delegatul e trimis să plătească delegatarului. În afară de denumire și etimologie, delegația din dreptul civil nu are nicio legătură cu delegația din dreptul muncii.

[3] L. POP, *Ființa obligațiilor...*, op. cit., p. 315; C. STĂTESCU, C. BIRSAN, op. cit., p. 374; B. FAGES, op. cit., p. 549; M. FABRE-MAGNAN, op. cit., p. 538.

[4] Art. 1613 alin. (2) C.civ. ar putea fi interpretat în sensul că nu s-ar fi renunțat cu totul la ideea de delegație.

[5] Art. 1132 *in fine* C.civ.1864.

torul adăunează un nou debitor la cel inițial, e vorba de terț-delegat. În această ipoteză, delegația nu mai este o tehnică contractuală prin care se asigură discontinuitatea juridică între vechea și noua obligație, ci una de însumare a mai multor debitori. Printr-o delegație imperfectă, creditorul (*delegatarul*) face să i se aducă un nou debitor (terțul-*delegat*), care va fi legat alături de vechiul debitor (*delegant*); ceea ce nu e totuși suficient pentru a deduce automat că obligația ar fi devenit solidară sau indivizibilă între delegat și delegant. Delegația imperfectă lasă neatinsse garanțiile constituite inițial și eventual poate să cuprindă expres altele noi (gaj, ipotecă, fideiusiune etc.).

Utilitatea practică a delegației este relativ scăzută. Dar ea poate fi regăsită ca mijloc de evitare a unei duble plăți, prin aceea că delegatul va plăti direct delegatarului ceea ce datora delegantului. După cum mecanismul delegației ar putea explica plățile indirecte, prin cărțile bancare de debit, de pildă. Titularul unui cont în bancă poate folosi cardul (atașat aceluși cont) pentru plata unui serviciu prestat de un comerciant. În acest caz, delegatul (banca) va plăti la ordinul delegantului (clientul) direct delegatarului (comerciant), care a acceptat acest sistem de plată. Astfel se va evita ca delegantul să ridice bani de la bancă pe care mai apoi să îi înmâneze comerciantului; o simplificare de relații comerciale, deci.

Drept tranzitoriu. Delegația încheiată sub puterea vechii legiuiri rămâne supusă dispozițiilor legii în vigoare la data când a fost încheiată, pentru tot ceea ce privește încheierea, interpretarea, efectele, executarea și încetarea sa (art. 3 și art. 102 din Legea nr. 71/2011). Eventualele modificări ale delegației, după intrarea în vigoare a Codului civil, vor observa regulile care guvernează regimul general al obligațiilor prevăzute de legea în vigoare la data modificării. În fine, și sub imperiul actualului Cod civil, încheierea unei delegații va fi posibilă, datorită libertății contractuale, iar regimul ei concret va rezulta din interpretarea voinței părților, care pot face trimitere la novație, precum și din aplicarea regulilor noi, care guvernează regimul general al obligațiilor.

2. Transmiterea obligațiilor

Dacă transformarea obligațiilor presupune o discontinuitate obligațională, transmiterea obligațiilor implică ideea de continuitate. Astfel, o creanță poate fi supusă unor mecanisme convenționale prin care să i se asigure dinamica, prin trecerea ei de la o persoană la alta. Modalitățile clasice prin care se înfăptuiește transmiterea obligațiilor sunt (1) subrogația personală, (2) cesiunea de creanță (3) preluarea datoriei și (4) cesiunea contractului.

2.1. Subrogația personală

Subrogația personală^[1] este un mecanism ce asigură transmisiunea unei creanțe, prin plata obligației corelative acesteia, către persoana care a făcut plata^[2]. Cel care plătește (*solvens-ul*) este terț față de creanța transmisă, iar prin plată, el urmărește

[1] Sediul materiei: art. 1593-1598 C.civ. [art. 1106-1109 C.civ.1864].

[2] L. POP, I.F. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 478; L. POP, *Ființa obligațiilor...*, *op. cit.*, p. 256; C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 367; B. FAGES, *op. cit.*, p. 539; M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, p. 533.

să se substituie în drepturile creditorului inițial (*accipiens*^[1]), toate acestea fără concursul debitorului inițial. Nu foarte elegant, terțul *solvens* este denumit și *subrogat*, deoarece el îl înlocuiește pe creditorul primitiv în raportul de creanță plătit. În fond, regula ar fi că cine plătește datoria altuia se poate substitui în locul juridic al creditorului astfel plătit. În afară de subrogație, un astfel de terț *solvens* ar mai putea recurge la mandat, gestiunea de afaceri sau la îmbogățirea fără justă cauză, pentru a recupera ceea ce a plătit pentru altul. Marea diferență între aceste mecanisme și subrogația personală este dată de aceea că doar subrogația conferă *solvens*-ului aceleași drepturi pe care le-a avut și creditorul inițial (*accipiens*). Subrogația asigură astfel continuitatea raportului obligațional, ea fiind prezentată de obicei ca o transmisiune a creanței de la *accipiens* la *solvens*, foarte asemănătoare cu o cesiune de creanță. Iar deosebirea esențială dintre cele două este dată de aceea că subrogația nu operează decât prin plată și în măsura acesteia. Dacă cesiunea de creanță vrea să sublinieze că valoarea reprezentată de creanță poate să circule între diferite patrimonii, subrogația reliefează modificarea relației juridice, prin înlocuirea creditorului inițial cu un terț (*solvens*), care îi succede în dreptul de creanță.

Sursa intelectuală a subrogației se găsește în dreptul roman, care – din epoca bizantină –, cunoștea un mecanism (*successio in locum creditoris*) ce permitea persoanei, care a plătit unui creditor ipotecar, să se substituie în drepturile și acțiunile preferate ale celui din urmă. Anterior, subrogația era legată de excepția *cedendarum actionum*^[2], pe care fideiusorul o avea în contra *solvens*-ului, care nu reușea să îi transmită accesoriile creanței plătite.

Tipologie. În mod concret, mecanismul de substituire a creditorului inițial nu poate avea decât două surse distincte: ori legea, ori contractul. Din acest motiv, subrogația personală poate fi *legală* sau *convențională*. În funcție însă de rolul voinței unuia dintre subiecții raportului de obligație, subrogația convențională poate fi una *consimțită fie de creditor, fie de debitor*. O subrogație voită simultan și de debitor și de creditor este posibilă, dar tehnic va fi considerată că intră în categoria subrogației consimțită de debitor^[3]. Indiferent de sursa sa, ori de specia concretă, subrogația personală produce esențial aceleași efecte de înlocuire a creditorului inițial cu terțul plătit (*solvens*). Acum e reglementată și subrogația parțială (art. 1598 C.civ.); de unde rezultă că dacă plata este integrală, vom asista la o *subrogație totală*, dacă nu, va fi vorba doar despre o *subrogație parțială*.

Decelarea **naturii juridice** a subrogației personale depinde de tipul acesteia. Astfel, *subrogația legală* nu este decât un mecanism obiectiv – funcțional doar în cazurile expres arătate de lege –, care își produce efectele *ope legis*, prin care se înlocuiește subiectul activ al creanței cu un terț plătit. Această înlocuire poate fi privită și ca o transmisiune de creanță, datorită faptului că dreptul se strămută, prin plată, de la vechiul creditor la noul creditor, care este *solvens*-ul. Cel din urmă se va substitui în toate drepturile creditorului inițial doar prin și la momentul plății creanței, fără ca voința sau știința debitorului să conteze. Din acest unghi, subrogația face să pivoteze rapor-

[1] Cel care primește plata.

[2] Art. 1682 C.civ.1864 e dovada modernă a acestui vestigiu antic.

[3] Art. 1594 alin. (2) și art. 1595 alin. (3) C.civ.

tu de obligație dintr-un punct fix (debitorul) între două persoane diferite (de la *accipiens* la *solvens*). În schimb, chiar dacă efectele sunt identice, *subrogația convențională* sau voluntară este un contract, o operațiune juridică al cărui efect esențial este înlocuirea persoanei creditorului inițial (*accipiens*) cu aceea a *solvens*-ului.

Condițiile juridice trebuie deosebite după cum subrogația e legală sau voluntară. Pentru *subrogația legală*, Codul civil arată printr-o enumerare, ce poate fi completată și cu alte texte de lege, cazurile în care are loc înlocuirea de drept a creditorului inițial cu persoana *solvens*-ului. Se observă că actualul Cod civil preia – într-o formulare mai generală – ipotezele deja prevăzute în vechea legea^[1], cu adaosul că acestea pot fi complinite și de „alte cazuri stabilite de lege”. Potrivit art. 1596 C.civ., subrogația personală se produce de drept: (1) în folosul creditorului, chiar chirografar, care plătește unui creditor care are un drept de preferință, potrivit legii; ceea ce înseamnă că dacă un creditor de rang inferior (chirografar sau nu) plătește unui creditor de rang superior, primul îl va înlocui pe al doilea în fața debitorului, dar și față de ceilalți creditori cu care subrogatul ar putea intra în concurs. Rațiunea subrogației se regăsește aici în aceea că subrogatul vrea să câștige un loc preferat în concursul eventual cu alți creditori ai aceluiași debitor, ceea ce este posibil datorită efectului de transmisiune al subrogației personale. Apoi, subrogația se produce de drept și (2) în folosul dobânditorului (unui bun) care îl plătește pe titularul creanței însoțite de o garanție reală (ce poartă asupra bunului dobândit). Fie că e vorba de gaj, ipotecă sau altă garanție reală, dobânditorul unui bun grevat – dacă va plăti pe creditorul beneficiar al garanției –, îl va înlocui pe acesta din urmă, cu efectul stingerii garanției^[2].

Subrogația își mai produce de drept efectele și (3) în folosul celui care, fiind obligat împreună cu alții sau pentru alții, are interes să stingă datoria. Ipoteza se referă la subrogatul care era codebitor principal solidar, *in solidum*^[3] sau legat de indivizibilitatea datoriei, după cum textul legal e de aplicat și între fideiusorii obișnuiți sau reali. În acest caz, codebitorul solidar – care a plătit să spunem în întregime datoria –, se va subroga în rolul creditorului inițial și va putea începe urmărirea celorlalți foști colegi de solidaritate pasivă. În fine, (4) în folosul moștenitorului^[4] care plătește din bunurile sale datoriile succesiunii, va opera subrogația legală, cu efectul că moștenitorul *solvens* va prelua creanța plătită de el și se va putea îndrepta în contra celorlalți moștenitori sau, în lipsa acestora, datoria subrogată se va stinge prin confuziune. Alături de aceste situații expres reglementate de Codul civil, legea mai conține și alte cazuri^[5] în care plata făcută de *solvens* îl subrogă pe acesta în drepturile *accipiens*-ului.

[1] Art. 1108 C.civ.1864.

[2] Dobânditorul bunului va fi în același timp și creditor al obligației garantate cu bunul dobândit, efectul fiind că creditorul subrogat va avea o garanție ce poartă pe un bun propriu, cu efectul stingerii prin confuziune a garanției.

[3] Cel care plătește o datorie, garant fiind, va beneficia și el de subrogația personală legală.

[4] Codul civil de la 1864 se referea doar la eredele beneficiar (art. 1108 pct. 4), deci la cel care a acceptat moștenirea sub beneficiu de inventar, distincție care însă nu se mai justifică sub actualul Cod civil, v. art. 1114 și art. 1119 C.civ.

[5] De pildă, art. 2210 C.civ., ne oferă un alt caz de subrogare, cea a asigurătorului, ipoteză în care, în „limitele indemnizației plătite, asigurătorul este subrogat în toate drepturile asiguratului